

Pätnásť rokov Slovenskej inšpekcie životného prostredia

Slovenská inšpekcia životného prostredia (SIŽP) je odborný kontrolný orgán, ktorý - podľa zákona o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie - vykonáva štátny dozor vo veciach starostlivosti o životné prostredie, ako aj miestnu štátnu správu v oblasti integrovanej prevencie a kontroly znečisťovania životného prostredia a ďalšiu činnosť v rozsahu osobitných predpisov.

SIŽP vznikla pred pätnástimi rokmi, presne 1. septembra 1991, zlúčením vtedajšej Slovenskej vodohospodárskej inšpekcie a Štátnej technickej inšpekcie ochrany ovzdušia. Začínala s útvarmi vodohospodárskej inšpekcie a inšpekcie ochrany ovzdušia. Intenzívna tvorba legislatívnych noriem po roku 1990 podmienila postupne budovanie jej ďalších zložiek. V roku 1992 vznikol útvar inšpekcie odpadového hospodárstva a v roku 1995 útvar inšpekcie ochrany prírody a krajiny. K existujúcim štyrom odborným útvarom pribudli v roku 2003 ďalšie dva - útvar inšpekcie biologickej bezpečnosti a útvar integrovaného povoľovania a kontroly. Od 1. júla 2001 do 31. októbra 2003 bol súčasťou SIŽP tiež útvar stavebnej inšpekcie.

Viac kontrol a s novým obsahom

Každý zo šiestich odborných útvarov SIŽP je vnútorne konsolidovaný a štruktúrovaný tak, aby efektívne plnil úlohy v oblasti svojho pôsobenia a zároveň sa podieľal na uskutočňovaní zodpovedného spoločenského poslania SIŽP ako celku. Osvedčila sa aj organizačná štruktúra SIŽP, ktorú tvoria ústredie inšpekcie v Bratislave a štyri regionálne inšpektoráty životného prostredia v Bratislave, Banskej Bystrici, Žiline a Košiciach. Na konanie v prvom stupni je príslušný inšpektorát, na konanie v druhom stupni ústredie inšpekcie.

V prvom roku pôsobenia vykonali inšpektori SIŽP 1 828 kontrol a v nasledujúcich rokoch sa tento počet postupne zvyšoval. V roku 1995 po prvýkrát prekročili hranicu 2 000 vykonaných kontrol ročne a v nasledujúcom roku 1996 uskutočnili už 2 392 kontrol. Počet vykonaných kontrol sa začal výrazne zvyšovať v roku 2003, v ktorom ich uskutočnili 2 457, v roku 2004 to bolo už 2 870 kontrol a v roku 2005 až 3 531 kontrol. Za pätnásť rokov doterajšieho pôsobenia vykonali inšpektori SIŽP 36 000 kontrol a uložili 9 388 pokút v celkovej výške 287 miliónov korún. Pokuty sú príjmom štátneho rozpočtu, konkrétne Environmentálneho fondu.

V tomto roku začali inšpektori s pravidelnými kontrolami cezhraničnej prepravy odpadu

Zatiaľ čo v prvých rokoch činnosti dosahoval podiel porušenia právnych predpisov v rámci niektorých odborných útvarov inšpekcie až 70 percent z celkového počtu vykonaných kontrol, v roku 2005 to bolo v priemere 34,2 percenta. Z tohto pomeru vidieť, že sa zlepšuje trend v dodržiavaní právnych predpisov v oblasti životného prostredia, čo súvisí aj s dlhodobým pozitívnym pôsobením SIŽP.

Novú kvalitu v činnosti SIŽP dokumentujú viaceré zmeny v obsahu a rozsahu kontrolnej činnosti v ostatných rokoch. Napríklad činnosť inšpekcie ochrany vôd sa rozšírila o riešenie mimoriadneho zhoršenia vôd, ako aj o prevenciu závažných priemyselných havárií a dodržiavanie ustanovení zákona o chemických látkach a chemických prípravkoch. Inšpekcia ochrany ovzdušia vykonáva aj kontroly kvality palív vrátane pohonných látok na čerpacích staniciach a kontroly zamerané na ochranu ozónovej vrstvy Zeme. O odhaľovanie nezákonnej cezhraničnej prepravy odpadu rozšírila svoju činnosť v ostatnom období inšpekcia odpadového hospodárstva. Inšpekcia ochrany prírody a krajiny venuje popri dodržiavaní zákona o ochrane prírody a krajiny veľkú pozornosť aj ochrane ohrozených druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín podľa medzinárodného dohovoru CITES.

Rozvoj po vstupe krajiny do EÚ

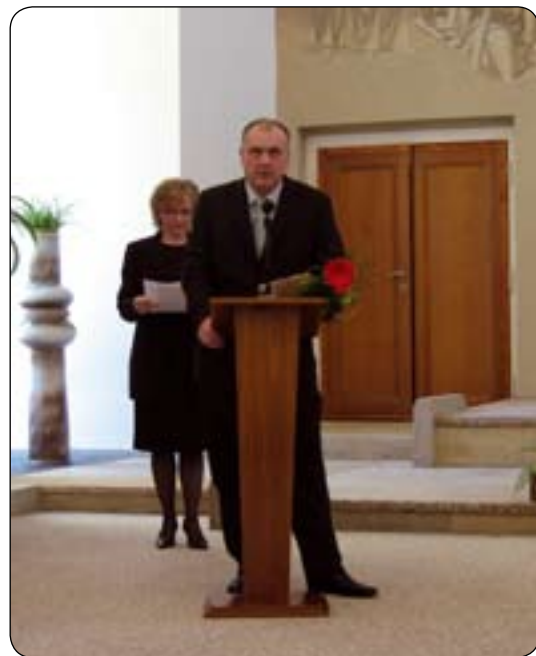
Významným medzníkom pre ďalšie inštitucionálne posilnenie SIŽP a rozšírenie jej činnosti bol vstup našej republiky do Európskej únie. V súvislosti s transponovaním legislatívy EÚ do právneho systému Slovenskej republiky sa totiž výrazne rozšírili kompetencie SIŽP, čo si už v roku 2003 vyžiadalo zriadenie odborných útvarov inšpekcie pre oblasť biologickej bezpečnosti a oblasť integrovanej prevencie a kontroly.

V oblasti biologickej bezpečnosti plní SIŽP úlohy orgánu štátneho dozoru nad používaním genetických technológií a geneticky modifikovaných organizmov. Do polovice tohto roka vykonala 301 takýchto náročných kontrol.

Vznikom útvaru integrovaného povoľovania a kontroly dostala SIŽP popri svojej hlavnej kontrolnej funkcii po prvýkrát tiež povoľovacie kompetencie. V praxi to znamená, že v zmysle zákona č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a

kontrole znečisťovania životného prostredia (zákon o IPKZ) vydáva integrované povolenia na činnosť všetkých prevádzok v chemickom priemysle a od určitej kapacity tiež prevádzok v oblasti energetiky, výroby a spracovania kovov, spracovania nerastov, pri nakladaní s odpadom a v niektorých ďalších odvetviach. Do polovice tohto roka vydala SIŽP 302 integrovaných povolení. Podľa zákona o IPKZ po 30. októbri 2007 nebude môcť bez integrovaného povolenia SIŽP vykonávať činnosť ani jedna z uvedených prevádzok.

Hoci s kontrolou biologickej

Generálny riaditeľ SIŽP RNDr. Oto Hornák pri preberaní Ceny ministra životného prostredia 2006, ktorou minister ocenil pätnásťročnú prácu tejto významnej inštitúcie (foto: Jozef Klinda)

bezpečnosti a s integrovaným povoľovaním neboli u nás predtým žiadne skúsenosti, SIŽP tieto nové činnosti úspešne zvládla. Pracovníci, dovtedy pôsobiaci v iných oblastiach činnosti inšpekcie, sa rýchlo adaptovali na nových postoch a preukázali na nich vysokú profesionalitu.

SIŽP je tiež reprezentantom Slovenska v sieti EÚ pre implementáciu a presadzovanie práva v životnom prostredí IMPEL (European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law). Aktívne sa zúčastňuje nielen na pravidelných rokovaníach, ale aj na viacerých nadnárodných projektoch IMPEL-u. V minulom roku sa SIŽP stala tiež členom európskej siete inšpektorov biologickej bezpečnosti pôsobiacej v rámci EÚ pod názvom „European Enforcement Project“ (EEP) a práve predstaviteľku našej inšpekcie zvolili za členku výkonného a riadiaceho výboru EEP, v ktorom zastupuje všetky nové členské štáty EÚ. SIŽP má dlhodobé zmluvy o spolupráci s partnerskými inšpekciami v Českej republike a Poľsku a v ostatnom období intenzívne rozširuje svoje kontakty aj s environmentálnymi inšpekciami v iných krajinách EÚ.

Pôsobí nielen represívne, ale aj preventívne

SIŽP spolupracuje vo viacerých oblastiach svojej činnosti s mnohými orgánmi štátnej správy. Napríklad s viacerými zložkami Ministerstva vnútra SR, s Národným inšpektorátom práce, Úradom verejného zdravotníctva, Hlavným bankovým úradom a inými. Osobitne dôležitá je úzka spolupráca inšpekcie s Prezidiom policajného zboru SR - Úradom justičnej a kriminálnej polície, konkrétne najmä s odborom environmentálnej kriminalistiky, a s Colným riaditeľstvom SR. Jej výsledkom je odhaľovanie a objasňovanie obzvlášť závažnej trestnej činnosti v rôznych oblastiach životného prostredia, napríklad pri nezákonnej cezhraničnej preprave odpadu, protiprávnom nakladaní s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín, či pri mimoriadnom zhoršení vôd.

SIŽP spolupracuje tiež s viacerými mimovládami organizáciami

Verejnosť málo vie o tom, že inšpektori SIŽP každoročne uskutočnia aj desiatky prednášok a školení. Organizujú ich napríklad pre orgány verejnej správy (úradu a obce), orgány činné v trestnom konaní, ale aj pre strážcov ochrany prírody a krajiny a iné subjekty, aby im odovzdali svoje odborné skúsenosti z výkonu štátneho dozoru a tým prispeli k zvýšeniu ich právneho vedomia.

Samozrejme, že SIŽP má tiež rozsiahle skúsenosti a poznatky z uplatňovania právnych predpisov v oblasti životného prostredia, ktoré sa využívajú pri tvorbe novej legislatívy. Skúsenosti inšpekcie ukazujú, že práve kontrolná činnosť je najefektívnejšou formou implementácie legislatívy o životnom prostredí. V procese kontroly a informovanosti o nej si totiž občania a podnikateľské subjekty osvojujú platné právne normy a tento proces je tiež konfrontáciou správnosti pre samotné zákony. Preto prínos SIŽP v starostlivosti o životné prostredie je nielen v oblasti vynútiteľnosti práva, ale aj v oblasti tvorby právnych predpisov.

Generálny riaditeľ SIŽP RNDr. Oto Hornák nevidí poslanie inšpekcie iba v ukladaní sankčných postihov, ale v rovnakej

miere aj vo zvyšovaní environmentálneho vedomia verejnosti a presadzovaní práva o životnom prostredí v spoločnosti. „Usilujeme sa o zvýšenie zodpovednosti jednotlivcov a organizácií za stav životného prostredia a v tomto zmysle sa považujeme za ich partnera, na ktorého sa môžu kedykoľvek s dôverou obrátiť,“ zdôrazňuje a pokračuje: „Občanom i podnikateľským subjektom sa snažíme poskytnúť čo najviac informácií o našej činnosti i o spoločensky najvýznamnejších kontrolách, čím sledujeme zmenu ich myslenia, postojov a výchovu k pozitívnemu vzťahu k životnému prostrediu. Z tohto hľadiska pozitívne hodnotíme aj pribúdajúci počet podnikov, ktoré každoročne dostávajúme. Napríklad v minulom roku sme ich prijali 546, čo bolo o 129 viac ako v roku 2004.“

Práca inšpektorov nie je ľahká

Nakoniec niekoľko slov o práci inšpektorov životného prostredia. Je podstatne náročnejšia ako v minulosti, čo súvisí jednak s rozsiahlejšou a prísnejšou legislatívou, ale aj s novými technológiami v rôznych odvetviach. Inšpektor musí byť odborne oveľa vyspelejší a flexibilnejší ako kedysi. Preto aj, najmä po vstupe Slovenska do Európskej únie, prešla SIŽP zásadnými zmenami a vo zvýšenej miere investova-

la do technického vybavenia, predovšetkým do výpočtovej techniky.

Práca inšpektorov je svojím spôsobom aj „riziková“. Pri svedomitom plnení si svojich povinností sa totiž v nejednom prípade stretávajú s osočovaním a vyhrážkami nielen na svoju adresu, ale aj svojich rodín. Stáva sa, že z kontrol odchádzajú napríklad s prepichnutými pneumatikami alebo iným poškodením vozidiel. Aj kvôli bezpečnosti sa preto inšpektori SIŽP zúčastňujú na tzv. rizikových kontrolách spravidla vo dvojiciach. Ani takéto tienisté stránky však nemôžu zmeniť nič na tom, že Slovenská inšpekcia životného prostredia má za sebou pätnásť úspešných rokov činnosti. Počas tohto obdobia vykonala veľký kus práce v prospech zlepšenia životného prostredia na Slovensku. Vypracovala sa na úroveň, ktorá je porovnateľná s úrovňou environmentálnych inšpekcii v najvyspelejších krajinách Európskej únie. Pri príležitosti tohtoročného Svetového dňa životného prostredia (5. júna) zaslúžene získala Cenu ministra životného prostredia Slovenskej republiky za prínos v starostlivosti o životné prostredie.

Michal Štefánek

Správa „IRENA“ hodnotí vplyv poľnohospodárstva na životné prostredie

Integrácia environmentálnej politiky do sektorových politík začala na samite Európskej rady v Cardiffe v roku 1998. Predstavuje celoeurópsky proces, pri ktorom sú zábery a ciele environmentálnej politiky premietnuté do sektorových politík, s cieľom zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj. Tento proces je zvlášť významný v sektore poľnohospodárstva, a to z dôvodu prebiehajúcej reformy Spoločnej poľnohospodárskej politiky, ktorá podporuje zavádzanie environmentálnych opatrení do bežnej praxe, a tak prispieva k vytvoreniu environmentálneho trvalo udržateľného systému hospodárenia na pôde. Efektívnym nástrojom hodnotenia integrácie environmentálnych aspektov do poľnohospodárskej politiky sú indikátorové sektorové správy.

V spolupráci Generálneho riaditeľstva Európskej komisie (EK) pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, Generálneho riaditeľstva EK pre životné prostredie, Generálneho riaditeľstva EK pre vnútorný trh a Eurostat, Spoločného výskumného centra a Európskej environmentálnej agentúry (EEA) bola koncom roku 2005 vydaná publikácia **Poľnohospodárstvo a životné prostredie v EÚ 15 - IRENA indikátorová správa** (Agriculture and environment in EU-15, the IRENA indicator report, IRENA = Indicator Reporting on Integration of Environmental Concerns into Agriculture Policy http://reports.eea.eu.int/eea_report_2005_6/en) (pozri EEA Briefing 2006/01, príloha, s. 24 - 25). Publikácia je významným nástrojom hlavne pre politikov. Merateľné ukazovatele indikujú progres v dosahovaní vytýčených cieľov, odhaľujú nedostatky, a čo je nemenej dôležité, nepriamo merajú efektívnosť vynaložených finančných prostriedkov určených na agro-environmentálne opatrenia, do ktorých v programovacom období 2000 - 2006 (v SR od vstupe do EÚ 2004 - 2006) boli v EÚ vynaložené vysoké finančné prostriedky.

Proces hodnotenia zahŕňal národnú úroveň krajín EÚ 15. Využili sa dáta štatistických zisťovaní, monitoringov, prieskumov a výskumov. Proces odhalil aj viaceré problematické oblasti hodnotenia. Indikátory, ktoré nebolo mož-

né zhodnotiť z dôvodu chýbajúcej dátovej základne, navyše národná úroveň hodnotenia sa ukázala pri viacerých indikátoroch ako nepostačujúca, neposkytujúca reprezentatívne údaje. Z tohto dôvodu zo strany Generálneho riaditeľstva EK pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, ktoré riadi finančné mechanizmy pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, vyvstala požiadavka na doplnenie chýbajúcich dát a prehľadné úrovne sledovania až na úroveň individuálnych poľnohospodárskych subjektov.

Ako najlepší nástroj pre získanie absencujúcich údajov za poľnohospodárske subjekty bol zvolený Štruktúrny prieskum fariem (Farm Structure Survey), ktorý je už zavedený štatistickými úradmi v krajinách EÚ a je zameraný na základné ukazovatele. Do zoznamu základných sledovaných charakteristík bol odborníkmi do štatistického zisťovania v roku 2010 navrhnutý súbor dopĺňajúcich agro-environmentálnych ukazovateľov zameraných na poľnohospodárske produkčné postupy (spôsoby obrábania s minimalizáciou vstupov, spôsoby orby, ochranu pred eróziou a vyplavovaním živín, krajinotvorné prvky, živočíšnu výrobu v zmysle welfare, hospodárenie so živinami, ochranu rastlín, hnojenie), závlahy a certifikované výrobné postupy (najmä organické poľnohospodárstvo).

Navrhnutý súbor dopĺňajúcich ukazovateľov bol prejednávaný v Luxemburgu, koncom júna 2006 na stretnutí Pracovnej skupiny pre poľnohospodárstvo a životné prostredie Eurostatu a zástupcov Národných referenčných centier pre poľnohospodárstvo EEA, na ktorom boli prítomní aj zástupcovia Generálneho riaditeľstva EK pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, Generálneho riaditeľstva EK pre životné prostredie, Spoločného výskumného centra a OECD.

Navrhnutý súbor ukazovateľov bol prítomnými označený za relevantný a potrebný, vyžadujúci však zjednodušenie a prehodnotenie niektorých

ukazovateľov, aby získané výsledky boli štatisticky hodnoverné. Zo strany niektorých zástupcov štatistických úradov boli vyslovené pochybnosti o získaní relevantných údajov, najmä od súkromne hospodáriacich roľníkov. Bola vyjadrená určitá nespokojnosť vzhľadom na nárast objemu práce štatistických úradov, ako aj na ďalšie zaťaženie poľnohospodárskych subjektov, ktoré nie vždy a v požadovanom rozsahu chápu a sú stotožnené s potrebami takýchto sledovaní, čo okrem iného potvrdilo potrebu zvyšovania environmentálneho povedomia aj pracovníkov z oblasti poľnohospodárstva.

Radoslava Kanianska

Slovenská agentúra životného prostredia B. Bystrica

Ilustračné foto: Peter Chynoradský

